

Epsztein, Tadeusz

"Dwór polski. Zjawisko historyczne i kulturowe" : VII Seminarium Naukowe - Kielce, 16-18 października 2003 r.

Mazowieckie Studia Humanistyczne 10/1 2, 280-282

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

do opublikowania materiałów sesji sofijskiej z czerwca 2003 r., przy ewentualnej pomocy finansowej Instytutu Polskiego w Sofii. Na marginesie warto odnotować, że 17 czerwca 2003 r. ta placówka polska zorganizowała spotkanie członków i sympatyków PBKH ze społecznością bułgarską uczestniczącą, mniej lub bardziej regularnie, w imprezach, promujących kulturę i naukę naszego kraju. W czasie tego spotkania dr Daniel Boćkowski wygłosił wykład dotyczący losów Polaków w Związku Sowieckim w latach 1941–1945. Wystąpienie to, oparte na nowych, nieznanych dotąd sowieckich dokumentach archiwalnych, wzbudziło duże zainteresowanie. Mam tu na myśli zwłaszcza te fragmenty ujawnionych przez prelegenta archiwaliów, które odnosiły się do tragedii Polaków i Bułgarów znajdujących się w okresie II wojny światowej na obszarze Związku Sowieckiego.

Należy stwierdzić, że XXI spotkanie PBKH zaowocowało nie tylko bogatymi i twórczymi rezultatami naukowymi, ale również przyczyniło się do wzrostu zrozumienia i życzliwości między historykami z Polski i z Bułgarii.

Elżbieta Znamierowska-Rakk

Dwór polski. Zjawisko historyczne i kulturowe. VII Seminarium Naukowe – Kielce, 16–18 października 2003 r.

Kieleckie seminarium *Dwór polski. Zjawisko historyczne i kulturowe* weszło na stałe do programu ważnych ogólnopolskich spotkań naukowych, gromadzących historyków sztuki, architektury i kultury. Pierwsze seminarium odbyło się w 1986 r., kolejne w odstępach czteroletnich: 1989, 1993 i 1997, od 1997 przyjęto cykl dwuletni: 1999, 2001 i 2003 r. Od początku organizatorem spotkań był kielecki oddział Stowarzyszenia Historyków Sztuki, a miejscem obrad pałacyk Tomasza Zielińskiego, siedziba Domu Środowisk Twórczych w Kielcach. Plonem dotychczasowych seminariów jest wydawnictwo *Dwór polski. Zjawisko historyczne i kulturowe*¹, którego kolejne tomy zawierają referaty wygłaszane w Kielcach. Z ostatniego spotkania tom materiałów jest przygotowywany do druku pod redakcją Anny Sieradzkiej.

Kieleckie seminaria mają charakter interdyscyplinarny, obejmując swoim zainteresowaniem różne aspekty historii sztuki i architektury, architektury krajobrazu (ogrody i parki), historii elit (ziemiaństwo), literatury, kultury materialnej,

---

¹ Dotychczas ukazały się drukiem: *Dwór polski w XIX wieku. Zjawisko historyczne i kulturowe*, Warszawa 1990 (materiały seminarium z 1989 r.); Warszawa 1992 (materiały seminarium z 1986 r.); Warszawa 1995 (materiały seminarium z 1993 r.); Warszawa 1998 (materiały seminarium z 1997 r.); Warszawa 2000 (materiały seminarium z 1999 r.); Kielce 2002 (materiały seminarium z 2001 r.); Warszawa 2004 (materiały seminarium z 2003 r.).

archeologii itd. W programie spotkań kieleckich najwięcej miejsca zajmuje historia poszczególnych założeń dworskich², w 2003 r. na ten temat mówili: Maria Brykowska (Warszawa), *Architektura willi Lanckorońskich w Brzeziu – problem typu, genezy i kontynuacji*; Leszek Kajzer (Łódź), *Nad refleksami sztuki Michała Anioła – dwór w Drobinie na Mazowszu* Marta Trojanowska (Przemyśl), *Dwór medyczny i jego otoczenie w twórczości Leli Pawlikowskiej*; Urszula Oettingen (Kielce), *Czarkowy – rezydencja Pustowskich w krajobrazie kulturowym Poniądzia*; Magdalena Ujma (Opole), *Rezydencje Jana Sobieskiego w krajobrazie kulturowym Rusi drugiej połowy XVII wieku*; Tomasz A. Pruszek (Warszawa), *Zespół dworu i folwarku w Wośnikach koło Radomia*; Małgorzata Rozbicka (Warszawa), *Dwór w Ciechankach, czyli o modernizmie „w rzeczywistym zastosowaniu”*; Rafał Nadolny (Poznań), *Modernistyczny dwór – dialog z tradycją?*; Martyna Walker (Katowice), *Dwór w Gzichowie koło zamku w Będzinie*; Urszula Olbromska (Przemyśl), *Dwór bachórzecki w świetle „Spisu zabudowań w r. 1837” oraz wspomnień Marcina hr. Krasickiego z r. 2003*; Dorota Zahel (Przemyśl), *Folwark w Przedmieściu Dubieckim, czyli „Ekonomia ziemiańska” w praktyce*; Tadeusz Borska (Chełmce), *Dwory ordynacji w Polsce XX wieku*; Edward Ćwiertak (Kielce), *Założenia dworsko-folwarczne w krajobrazie kulturowo-przyrodniczym powiatu stopnickiego w XIX w.*; Katarzyna Zaworska (Poznań), *Dwór konstrukcji szachulcowej w Wielkopolsce*; Mirosław Holewiński (Kraków), *Wędrowki po małopolskich dworach z 200-letnią mapą*; Jolanta Kucharska (Warszawa), *Przegląd kresowych dworów związanych ze znanymi postaciami polskiej kultury*; Michał Gradowski (Warszawa), *Babsztyn – wnętrza polskiego dworu koło Kamieńca Podolskiego*; Marek Białokur (Opole), *Obraz dworów w świetle pamiętników polskiego środowiska w Kijowie*; Zdzisław Gil (Krosno), *Ziemiańskie dwory w okresie rozwoju przemysłu naftowego na Podkarpaciu*. Anna Sieradzka (Warszawa) scharakteryzowała obraz „idealnego” dworu polskiego wedle Karoliny z Potoczkich Nakwaskiej.

Miejscu założenia dworskiego w krajobrazie poświęcone były wystąpienia: Agaty Zachariasz (Kraków), *Najpiękniejsza okolica – dwór w krajobrazie XVIII i XIX wieku*; Grażyny Kodym-Kozaczko (Poznań), *Użyteczność i ozdobność – przekształcenia krajobrazu kulturowego Wielkopolski w ramach reform agrarnych pierwszej połowy XIX wieku* i Grażyny M. Balińskiej (Wrocław), *Młyny i inne obiekty przemysłu dworskiego w krajobrazie rezydencji ziemiańskiej*.

Zainteresowań artystycznych mieszkańców dworów dotyczyły referaty: Krzysztofa Myślińskiego (Kielce), *Rezydencje-muzea w północnej Małopolsce*; Małgorzaty Gorzelak (Kielce), *Galerie przodków i kult antenatów u Henryka Sienkiewicza*; Tadeusza Epszteina (Warszawa), *Dzieło sztuki w ziemiańskim domu*

---

² Zob. *Sprawozdania z V i VI Seminarium*, „Kwartalnik Historyczny”, R. CVII, 2000, z. 1, s. 153–155 i R. CIX, 2002, z. 1, s. 165–166.

na Ukrainie w XIX wieku. (O kolekcjonerstwie Leopolda Burczak-Abramowicza z Wołodarki). Grażyna Wilk (Sosnowiec) scharakteryzowała dwór jako miejsce zabawy i rozrywki („Dworujesz sobie, Waćpanna” – polski dwór jako przestrzeń zabawy). O dworskich zaprzęgach myśliwskich używanych w XIX i XX w. mówiła Aldona Cholewianka-Kruszyńska (Łańcut).

Piotr Rosiński (Kielce) zajął się obrazem dworu w twórczości Stefana Żeromskiego. Andrzej Pochodaj (Brzeg) nawiązał do wpływów tradycji sarmackiej na literaturę i sztukę w XIX w. (*Sarmacki mikrokosmos w literaturze i sztuce XIX w.*). Andrzej Kuśnierczyk (Katowice) omówił dzieje rodziny Sadowskich z Małopolski, jako przykład związków łączących mieszkańców różnych siedzib dworskich (*Więzi kulturowe rodu Sadowskich z dworów w Oksie, Ludyni i Kamienicy Polskiej w Małopolsce*). Upodobań kulinarnych dawnej szlachty polskiej na przykładzie *Compendium ferculorum* S. Czernieckiego dotyczył referat Jana Głównki (Kielce).

O gospodarce rolnej w majątkach ziemskich XIX i XX w. mówił Piotr Stasiak (Krośniewice). Sebastian Wróblewski (Wrocław) scharakteryzował architekturę kaplic i kapliczek wznoszonych na terenie założenia dworskich w okolicach Częstochowy.

Anna Gomółka (Katowice) ukazała współczesny obraz (zagładę) niektórych założenia dworskich. Małgorzata Adamowicz (Warszawa) scharakteryzowała problematykę „dworkową” występującą w wybranych czasopismach lokalnych na Mazowszu ukazujących się latach 1997–2002. Maciej Rydel (Gdańsk) (*Powroty do dawnych włości*) nie tylko wygłosił referat o dworkach (45), które w ostatnich latach wróciły do właścicieli, ale też otworzył autorską wystawę fotograficzną, na której pokazał uczestnikom seminarium fotografie omówionych wcześniej siedzib. Andrzej Novak-Zempliński (Tułowice) omówił na bogatym materiale ikonograficznym recepcję stylu dworkowego w architekturze współczesnych domów i rezydencji na Mazowszu.

Uzupełnieniem dwudniowych obrad seminariów kieleckich są objazdy terenowe po wybranych dworach i pałacach małopolskich. W tym roku trasa objęła: Tudorów, Nikisiałkę Małą, Śmiłów, Czyżów Szlachecki, Dzików, Baranów Sandomierski, Skotniki, Górki Klimontowskie, Ujazd, Kielce (dworek Laszczyków).

Tadeusz Epsztejn

Nauczanie domowe dzieci na ziemiach polskich w XIX i na początku XX wieku. Konferencja naukowa – Pieczyska 18–19 września 2003 r.

Już od dziesięciu lat Akademia Bydgoska (wcześniej Wyższa Szkoła Pedagogiczna) organizuje konferencje naukowe poświęcone historii wychowania i edukacji domowej dzieci. Pierwsze seminarium nt. *Wychowanie w rodzinie od sta-*